

DE STADSBODE

in vroeger tijden

In onze tijd zijn we gewend geraakt aan de vele communicatiemogelijkheden. Naast radio en televisie kennen we kranten, periodieken, opiniebladen e.d. die allerlei voorlichting geven. Adverteerders gebruiken deze media om ons de vele aantrekkelijkheden van hun produkten te laten zien. Dok de overheid gebruikt deze media voor haar informatie aan de burgers. Willen we snel met iemand overleg plegen, dan is het voor velen van ons de gewoonste zaak dat we ons bedienen van telefoon, telex, faxpost en dergelijke middelen.

De posterijen zorgen ervoor dat al datgene wat U wenst, al was het van het andere eind van de wereld, wordt bezorgd. Voor ons levert de uitwisseling van nieuws en gegevens weinig of geen probleem op.

- PROBLEMEN

Hoeveel temeer problemen bezorgde deze uitwisseling aan onze voorouders. Geregelde diensten per diligences of beurtschepen bestonden er in de 16e eeuw nog niet en toch waren er zeker bij stadsbesturen zaken die zo snel mogelijk ter kennis van andere belanghebbenden moesten worden gebracht.

De meeste steden beschikten daartoe over een aantal boden in vaste dienst. Nijmegen kende 6 boden, 4 "gaande" en 2 "rijdende" te paard.

De gaande ofwel lopende boden bezorgden de berichten namens het stadsbestuur in de stad en de naaste omgeving, de rijdende boden zorgden ervoor dat berichten met een verdere bestemming ter plaatse werden afgeleverd.

Deze functionarissen van de stad Nijmegen waren gekleed in een uniform in de Nijmeegse kleuren, rood en zwart. Hiervoor was gekozen met het oog op het afdwingen van respect in de stad en met het oog op herkenbaarheid in de vreemde. Deze uniformen werden jaarlijks door het stadsbestuur aan de boden verstrekt.

Bovendien kregen zij ieder jaar een kovel, een hoofddeksel in functie te vergelijken met een uniformpet, in vorm te vergelijken met een zuidwester. Het Nijmeegs museum "Commanderie van St. Jan" bezit er enkele van.

- LUIK

Voorals de rijdende boden waren soms dagenlang in touw om de hen gegeven opdracht uit te voeren. Reizen naar Arnhem, Kleef, Venlo, Ravenstein, het land van Maas en Waal of andere nabij gelegen plaatsen behoorden voor hen tot het "kleinere" werk. Het werd pas interessant wanneer zij iemand moesten gaan bezoeken in Duisburg, Groningen, Antwerpen of wanneer de jaarlijkse reis met de peperhandschoen naar Luik aan de orde was, een reis die gemaakt moest worden om op die manier te tonen dat de stad Nijmegen Luik nog steeds dankbaar was voor de daar verleende tol-vrijheid.

Wanneer de Hanze, waarvan de stad Nijmegen ook lid was, ging vergaderen moest meermalen de bode met brieven namens het stadsbestuur naar Lubeck, Keulen, Hamburg of Munster. En de boden konden verwachten in die steden op dezelfde wijze behandeld te worden als hun collega's uit verre steden in Nijmegen. Meestentijds was de ontvanger bereid hen voor de gedane moeite en somtijds geleden ontberingen een extra-bedrag te geven, hoewel hij wist dat zij de rekening bij hun opdrachtgever mochten inleveren.

Zo had Johan Noet, de rijdende bode van Nijmegen, volgens de stadsrekening van 1522 zes dagen nodig om naar Luik te gaan en terug te komen, zo ook naar Antwerpen en acht dagen voor Aken.

- OVERLIJDEN

De gaande boden verrichtten hun diensten, zoals reeds opgemerkt, in stad en omgeving en assisteerden het stadsbestuur daar waar dat nodig was. Zij inden belastingen, brachten de aanplakbiljetten rond, waren aanwezig bij het kiezen van b.v. de leden van het St.Nicolaasgilde en verder overal waar burgemeester hun aanwezigheid noodzakelijk achtte.

Het beroep van rijdende bode was in die tijd niet zonder gevaar. Meermalen blijkt uit de stadsrekeningen van Nijmegen dat de bode zijn paard had verloren, ofwel door een ongeluk, ofwel doordat het kreupel werd, soms zelfs door oorlogshandelingen. Was hij onderweg, dan moest hij uit eigen zak een ander paard kopen, welke kosten hem bij terugkomst door de stad meestal slechts ten dele werden vergoed. Enkele malen gebeurde het dat een bode op dienstreis overleed. Zijn weduwe bleef meestal onverzorgd achter, het stadsbestuur loste deze moeilijkheid echter op door de opvolger in functie op te dragen uit zijn inkomsten enkele jaren aan de weduwe een bepaald bedrag te betalen totdat voor haar de moeilijke jaren achter de rug waren (overigens een vorm van pensionering die eeuwenlang bij de overheid in gebruik is geweest).

Vooraf de betaling per verrichte prestatie, zowel voor de gaande als rijdende bode, maakte deze sterk afhankelijk van de leden van het stadsbestuur. Johan Noet had waarschijnlijk betere relaties als zijn collega want de verre reizen werden hem toegewezen; zijn collega mocht zich vermaken met de kortere reizen in de naaste omgeving. Wel deelden beiden gelijkelijk in de telkenjare bij gelegenheid van Nieuwjaar door het stadsbestuur uitgedeelde foaien. Hun veelvuldige relatie met het stadsbestuur maakte de boden in de stad zelf gezien en geacht. Voor velen waren zij een vraagbaak in de wirwar van overheidsmaatregelen en functionarissen.

J.Rutten.